

ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ve Eğitim Programlarının Kısa Tarihi¹

Melih Ersoy, ODTÜ

Giriş

Cumhuriyet döneminde belediyeçilik ve şehir planlaması ile ilgili olarak yapılan ilk kapsamlı düzenlemeler 1930'lu yıllara rastlar. Bu yıllarda ard arda yapılan yasal ve kurumsal düzenlemeler ile, daha sonra İller Bankasına dönüşecek olan, Belediyeler Bankası (1930) kurulmuş; Belediye Kanunu (1930) ve Hıfzısıhha Kanunu (1930) yürürlüğe girmiş bunu Yapı ve Yollar Kanunu (1933), Belediyeler İstimlak Kanunu (1934) ve nihayet Belediyeler İmar Heyeti Kuruluş Kanunu (1935) izlemiştir. Bu yasal düzenlemelerle Cumhuriyet döneminin imar ve belediyeçilik ile temel yasaları yürürlüğe sokularak Osmanlı döneminden kalan mevzuat büyük ölçüde yürürlükten kaldırılmıştır.

İlk imar yasası niteliğindeki Yapı ve Yollar Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden 27 yıl sonra 1960 yılında Y.Mimar Şehir Plancısı Esat Durak tarafından hazırlanan ve ODTÜ Rektörlüğüne sunulan Şehir ve Bölge Planlama Bölümü (ŞBPB) Eğitim Programı ile ilgili raporda şu önemli saptamalarda bulunmaktadır: “ Bu müddet zarfında ancak yarım düzine kadar hazırlıklı şehir ve bölge plancısı yetişmiştir... mahut sayıda mimar bütün Türk şehirlerini anlamadan ve çekinmeden planlıyorlar; planları kelimenin lügat manasında doğruyor; kıymetlerini ya bizzat yıkararak yahut da değeri şüpheli, ithal edilmiş çözüm ve formlar altında ezerek yok ediyorlar”.²

Ülkemizde ve ODTÜ de Şehir Planlama Eğitiminin tarihini böyle bir arka planla değerlendirmek yerinde olacaktır. Kentsel planlama alanındaki yetişmiş eleman eksikliğimiz birçok yabancı uzman tarafından da sıklıkla ifade edilmiştir. 1946 yılında toplanan 1. Yapı Kongresinde Prof. Melaner, Türkiye’de şehir planlama alanındaki yetersizliklerden söz ederken, “mimarların bu mesleği kendi inhisarlarına almak istemelerinin planlamanın faaliyet alanını daralttığını ifade etmiş ve ... “adeta bir duvar ressamı” olan kimselerin mühim şehir planlarının tanzimini ele aldıklarından” yakınıyordu.³ 1951 yılında I.C.A. Teknik Yardım Programı ile Türkiye’ye gelerek bu alanda incelemeler yapan Skidmore, Owings and Merrill firmasının hazırladığı raporda da Türkiye’de büyük kentlerin planlanmasında tavsiyelerde bulunacak yabancı uzman şehir plancılarına acilen gereksinim olduğu belirtilmektedir. Rapor ayrıca bir an önce yabancı ülkelerde Türk plancılar yetiştirilmesi için de girişimde bulunulmasını öğütlemektedir.⁴

¹ *Kuruluşundan Bugüne ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Eğitim Programının Gelişimi*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara,2010, ss. 1-26.

² Turak, E. (1960), *ODTÜ Mimari Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kuruluşu-Gelişmesi-Eğitim Esasları; Müfredat- Tedrisat- Araştırma İşleri*, Teksir, Ankara. 1960’lı yıllara ait kaynaklar İlhan Tekeli’nin özel arşivinden sağlanmıştır. Sn.Tekeli’ye teşekkürü bir borç biliyorum.

³ Turak, A.g.y. s.8

⁴ Turak, A.g.y. s.8

1950'li yılların ilk yarısında şehircilik ve planlama alanında ilk kuramsal dersler Dr. Egli tarafından TODAİE de verilmeye başlanmıştır. ODTÜ ŞBP bölümünün kuruluşu da bu ortamda B.M. uzmanı olarak, hükümete önerilerde bulunmak üzere 1954 yılında Türkiye'ye gelen Charles Abrams'ın hazırladığı bir rapor sonrasında yaşama geçmiştir. Abrams raporunda, Türkiye kentlerinin planlama bilgisizliği yüzünden büyük bir tahribat içinde olduğunu, ülkedeki plancı ve mesken konusunda uzman eleman yokluğunun geçici olarak ülkeye davet edilen yabancı uzmanlarla çözülemeyeceğini, bir an önce plancı yetiştirecek bir okulun kurulmasını önermektedir.⁵

Abrams'ın bu süreçte 3 temel hedeften yola çıktığı söylenebilir: “ 1) Planlama ve Mimarlık konularında yeterli hünere sahip yetişmiş insana ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç karşılanmalıdır. 2) Bu ihtiyacın karşılanması için gerekli eğitimi Türkiye'de yaparak arz devamlı hale getirilmelidir. 3) Bu yetiştirme sırasında ihtisaslaşma teşvik edilmelidir.”⁶

Abrams'ın önerisi ve bu doğrultuda hazırladığı raporun benimsenmesi üzerine kurulan Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) 1956 yılında Mimarlık eğitimine başlanmıştır.⁷ Dekan Aptullah Kuran'a göre,⁸ Okul başlangıçta, yukarıda belirtilen eleman eksikliğini gidermek amacıyla “Mimarlık ve Planlama Enstitüsü” olarak düşünülmüştü.

Kuruluş Yılları

ODTÜ ŞBPB için hazırlanan ilk eğitim programı C.H.Perkins ve arkadaşları tarafından 1955 yılında hazırlanmıştır. Bu rapor ODTÜ'de “ilk olarak Mimari Fakültesi, ŞBP Fakültesi, Planlama ve Mesken Araştırma Enstitüsü ile Yapı Araştırma Enstitüsünün, bir müddet sonra da Mühendislik Fakültesinin kurulmasını tavsiye ediyordu”⁹. Perkins'in önerdiği modele göre, ŞBPB de liseden sonra 5 yıl, ya da mimarlık ya da mühendislik diploması olanlar için 2 yıllık bir eğitim sonrasında Şehir Planlama Master derecesi verilecekti. Ancak, bu dereceyi alabilmek için 4 dönem de staj yapılacaktı. Perkins raporu araştırma enstitüsü konusuna da özel önem vererek, araştırmanın planlama eğitiminin kaçınılmaz bir parçasını oluşturduğunu vurgulamaktadır.¹⁰

Perkins'in raporundan bir süre sonra 1959-1960 yılında eğitim faaliyetine geçmek üzere ŞBP bölümünde bulunan öğretim kadrosu (Bölüm Başkanı Kaikkonen, Esat Durak, Gönül Tankut ve Rauf Beyru) tarafından hazırlanan ve planlama eğitimini mimarlık

⁵ Abrams, C. (1966), *Man's Struggle For Shelter In An Urbanizing World*, MIT Press, Cambridge.

⁶ Tekeli, İ., *3.Danışma Kurulu Toplantısı'nda Tekeli tarafından yapılan konuşma*, İTÜ, Şehircilik Enstitüsü Yayınları no.7, 27 Kasım 1970.

⁷ Woolrich, W.R. (1960), “A New Middle Eastern University with Modern Western World Objectives”, *Journal of Engineering Education*, c.50. n.9. ss.703-706; Tekeli, İ., 1970, A.g.y.

⁸ Kuran, A. *On the Necessity for the Continuation of the Special Fund Assistance to the Faculty of Architecture, Middle East Technical University for The Development of Its Department of City and Regional Planning and the Establishment of a New Department of Industrial Design*, March 1965, Ankara.

⁹ Turak, E. (1960), *ODTÜ Mimari Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kuruluşu-Gelişmesi-Eğitim Esasları; Müfredat- Tedrisat- Araştırma İşleri*, Mimeograf, Ankara, s.11

¹⁰ Turak, A.g.y. s.12-13

eğitimi üzerine kuran yeni eğitim programı, o yıl öğrenci alınamadığı için uygulamaya konulamamıştır. ODTÜ ŞBP bölümü ancak 1961-1962 yılında y.lisans, bir sonraki yıl da lisans eğitimine başlayabilmiştir.

Bölüm eğitim programının uygulanmasında çok sayıda ciddi sorunla karşılaşmıştır. Yeterli nitelik ve nicelikte öğretim elemanı yoktur. 1959 yılına kadar bölüm öğretim elemanı olarak Mr.Kaikkonen ve Gönül Tankut' dan başka kimse yoktur. Turak, ülkede bölüme başkanlık yapabilecek niteliklere sahip bir plancının olmadığını vurgulayarak bir süre için de olsa ABD den nitelikli bir öğretim üyesinin başkanlığına gereksinim olduğunu belirtmekte ve yetişmek üzere yurtdışına –özellikle ABD'deki üniversitelere- öğrenci gönderilmesi önerilmektedir. Bölümdeki öğretim elemanı sayısı 1960 yılında üçü ek görevli olmak üzere ancak 5' e çıkabilmiştir.¹¹ Y.lisans eğitimine başlanan 1961-1962 ders yılında 3 ü tam görevli olmak üzere 6 öğretim elemanı ile 3 öğrenci varken, üç yıl sonra 1964-1965 eğitim-öğretim yılında ise 6 tam görevli 7 de ek görevli öğretim elemanı görev yapar duruma gelmiş ve toplam öğrenci sayısı da 11 i y.lisans olmak üzere 51 e yükselmiştir.¹²

Aynı yıllarda planlama ile ilgili Türkçe yayın sayısı iki elin parmakları kadardır. Planlama mesleği toplumda tanınmamaktadır; bu nedenle de öğrenci talebi son derece sınırlıdır. Nitekim 1959 yılında bölüm başvuru olmadığı için öğrenime başlayamamıştır. İngilizce eğitim zorunluluğu öğrenim süresini uzattığı için öğrencilere çekici gelmemektedir. Ve nihayet toplumda yeni açılan üniversite ve bölüme güven oluşmamıştır.

1961-1962 eğitim yılı için Esat Turak tarafından önerilen eğitim programının esasları şöyle özetlenebilir: Planlama eğitimine, başta mimarlık olmak üzere diğer meslek alanlarından katılacaklar kendi bölümlerinden mezun olduktan sonra iki ya da üç yıl süren bir planlama eğitimi olarak; liseden mezun olduktan sonra doğrudan bölüme başvuranlar ise toplam altı yıl eğitim olarak şehir plancısı diploması (Master in City Planning) alacaklardır. Eğitim programında ağırlık tasarım derslerine verilmekte ise de planlama ile ilgili temel dersler de ihmal edilmemektedir. Planlama ile dolaylı ilgili sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk, istatistik, yönetim, finansman v.b. derslerin ise üniversitenin ilgili bölümleri ve bu arada SBF başta olmak üzere diğer üniversite ve fakültelerden seçmeli ders kategorisinde alınabileceği belirtiliyordu. Turak, Perkins'in program çalışmasında da olduğu gibi, Araştırma Enstitüsüne özel bir önem vermektedir.

Şehir Planlama Bölümünde hazırlanan 1964 tarihli bir teksirde ülkemizde bölge planlama alanında karşılaşılan uzman eleman yetersizliğinden söz edilerek, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün yabancı öğretim elemanları ile desteklenerek bölge planlama eğitimine başlaması gerektiği vurgulanmaktadır.¹³

¹¹ Turak, A.g.y. s.18

¹² Kuran, a.g.y. s.3

¹³ *Report On The Department of City and Regional Planning At Middle East Technical University, METU, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning, June 23, 1964, Ankara.*

Yine aynı yıl, ŞBPB başkanı olan Rauf Beyru tarafından kaleme alınan bir yazıda¹⁴ şehir planlama eğitiminde iki farklı uzman türü eğitimine ilişkin bir ayırım yapılmaktadır. Buna göre, “1. Şehir planlamasını baştan sona kadar devamlı bir sistem içinde eğiten, planlamaya giren mimarlık, mühendislik, ekonomi, sosyoloji, hukuk, coğrafya, idarecilik ve diğer konuların özellikle şehirle ilgili kısımlarını dengeli bir şekilde veren ve neticede bütün bu bilgi dallarında söz sahibi bir genel şehir plancısı yetiştirmeye yönelik yaklaşım, 2. Şehir planlamasını muhtelif ilgili branşlarda ihtisaslaşmış kimselerin üniversite sonrası (post-graduate) çalışması olarak yapacakları ve özellikle evvelki ihtisaslarının dışında kalan sahalara teksif etmek suretiyle düzenlenmiş bulunan sistem.”

Beyru’ya göre, genel plancı olmak için gerekli eğitim süresi 6-7 yıllık bir eğitimi zorunlu kılarken, ikinci türdeki uzmanlaşma için ise ilgili bir bölümden lisans derecesi aldıktan sonra 2-3 yıllık bir planlama eğitimi yeterli görülmektedir. Beyru ülkemizde iki tür plancıya da gereksinim olduğunu, büyük kentlerin planlama bürolarında genel plancıların koordinatörlüğünde oluşturulacak planlama ekiplerinde ikinci tür planlama uzmanlarına yer verilmesi gerekli iken, küçük yerleşmelerde sadece bir genel plancı ile yetinilebileceğini belirtmektedir. Beyru, genel plancı eğitiminde ülke içinde bu alanda eğitim verecek bölümlerin öncelikli olarak desteklenmesi gerektiğini, uzun bir eğitim süresi gerektiği için bu öğrencilerin yurt dışına uzun süre gönderilmeleri yerine, ülkedeki bölümlerde burslu olarak okutulmalarının önemi üzerinde durmakta ve yurt dışı eğitimin daha kısa süreler için ve tercihen lisans eğitimi sonrasında gönderilmesinin daha yararlı olacağını ileri sürmektedir.

Diğer yandan, ODTÜ de Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi 1961-1962 yılında başlamasına karşın bölüm mezunlarına verilecek unvan konusu hala belirsizdir. Bu konuda yapılan tartışmalar özellikle şu noktalarda yoğunlaşmaktaydı: 1) Lisans derecesi yerine, İTÜ v.b. olduğu gibi doğrudan y.lisans derecesi verilmesi daha doğru değil midir? 2) Şehir planlama alanında lisans eğitimine gerek var mıdır? Bu alanda ülkemizde yeterli talep belirlenmiş midir? Mezunların işsiz kalma riski yüksekse bu sorumluluk üstlenilmeli midir? 3) Diğer bölümlerden mezun olduktan sonra iki yıl eğitim alarak y.lisans derecesi alacakların hak ve yetkileri ile lisans derecesini planlama bölümünde yapanlar nasıl ayrılacaktır? İlk grupta yer alanlara diploma yerine “sertifika” vermek bir çözüm olabilir mi? Yoksa bu kesime geldikleri alana göre “İktisatçı Şehir Plancısı”, “Mühendis Şehir Plancısı” v.b. unvanlar mı verilmelidir?¹⁵

Bir dizi toplantılarda süren bu hararetli tartışmalarda özellikle Mütevelli Heyet üyesi olan Fehmi Yavuz’un sağlam duruşu ve hem komisyon hem de Mütevelli Heyet üyelerine doyurucu açıklamalar yaparak ikna etmesi sayesinde, 4 yıllık lisans eğitimi sonunda B.C.P (Bachelor in City Planning) “Şehir Plancısı”, diğer ilgili bölüm mezunlarına da açık olmak üzere, 2 yıllık bir y. Lisans eğitimi alanlara da M.C.P. (Master in City Planning) “Şehir Yüksek Plancısı” ünvanı verilmesi karar altına alınmıştır.

¹⁴ Beyru, R. *Şehir Plancılığı Eğitimi*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 15 Haziran 1964, Ankara.

¹⁵ Bu tartışmalar için Bkz. Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün Vereceği Unvanlarla ilgili Komite Raporları (5.4.1963 ve 20.5.1963) ve Mütevelli Heyet Toplantısı Notları (25.4.1963 ve 23.5.1963).

Özetlersek, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama bölümünün kurulduğu 1960'lı yıllar, Cumhuriyet Türkiye'sinde planlamanın yeniden doğduğu yıllardır. 1961 Anayasası devlet planlamasını bir Anayasa Kurumu haline getirmiş, ülkenin büyük özlemi olan ekonomik kalkınmanın ancak planlama yoluyla gerçekleşeceği konusunda yaygın bir görüş birliği oluşmuştu. Bu bağlamda planlama düşüncesi toplumda saygın bir yer edinmişti. Bu yıllarda planlama konusunda yükselen bu beklenti şehir ve bölge planlaması alanına da yansımıştır. Böylesi bir toplumsal ve siyasal ortamda eğitimine başlayan ODTÜ'deki şehir planlama bölümü, meslek alanında mimarlık eğitiminin bir uzantısı olmak yerine tamamen yeni bir bakış açısı getirmiştir.

ODTÜ ŞBPB'nün eğitime başladığı 1960'lı yıllarda ülkemiz planlama yaklaşımına ve eğitim alanına getirmeye çalıştığı önemli katkılar şu şekilde sıralanabilir:

- Kuruluş yıllarında planlama eğitiminin hedefi salt şehir plancısı yetiştirmekle sınırlı tutulmayıp, kırsal, şehir ve bölge planlama ile mesken konusunda uzman yetiştirmeyi de kapsayacak biçimde geniş tutulmuştur.
- ODTÜ'de şehir planlama eğitimine başlandığında, ülkemizde kentsel planlamadan anlaşılan, yerleşmeler için salt fiziksel düzeyde bir "imar planı" hazırlamaktı. Böyle bir çevrede başarılı planlama uygulaması demek de iyi bir imar planı yapmak veya bu anlayışa göre hazırlanmış yarışmaları kazanmaktı. Bu yaklaşım mimarlık yönelimli şehir plancılarının kentsel planlama anlayışı idi. "ODTÜ'nün ilk yıllarda düştüğü önemli hatalardan biri çevrenin bu değer ölçüsüne uygun şehir plancısı yetiştirmeye çalışmasıdır"¹⁶ Ancak, 1970'li yılların ilk yarısından başlayarak bu hata büyük ölçüde aşılmaya çalışılmış ve "imarçılık" anlayışı hızla terk edilmeye çalışılmıştır.
- Ülkede var olan planlama anlayışından farklı olarak, kuruluşundan itibaren ODTÜ ŞBPB eğitim programlarında sosyal bilim derslerine önem verilmiş ve eğitim programlarının açıklamalarında bu nokta özellikle vurgulanmıştır.
- Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, ilk yıllarda önerilen eğitim programlarında sosyal, ekonomik, politik ve mali boyutların öneminin öne çıkartılmasına karşın, ağırlığın yine de tasarım alanına kaydığı görülmektedir. Bunun önemli bir nedeni öğretim kadrosunun hemen tamamının lisans eğitimini mimarlık alanında almış olmasında aranmalıdır.
- ODTÜ yaklaşımında yeni bir anlayışla, bağımsız bir bilim dalı ve meslek alanı olarak planlama eğitimi ile, ilgili bir meslek eğitimi üzerine alınacak ek bir eğitimle kazanılan planlama bilgisi birbirinden ayrılmakta, ikinci grubun planlama ekibinin/takımının vazgeçilmez unsurlarını oluşturduğu belirtilirken, bu kesimin genel plancının yerine geçmesinin ise söz konusu olmadığını sürekli vurgulanmıştır.
- Bu dönemde bölümün temel eğitim anlayışını hem dünyada, hem de ülkede hakim olmaya başlayan rasyonel kapsamlı-planlama anlayışı oluşturmaktadır. Bölüm bu planlama anlayışının Türkiye'de yaygınlaştırılması misyonunu üstlenmiştir. Bu süreçte temel olan nazım plan üretmektir. Bu nedenle yukarıda da değinildiği gibi,

¹⁶ Tekeli, İ., 3. *Danışma Kurulu Toplantısı*'nda Tekeli tarafından yapılan konuşma, İTÜ, Şehircilik Enstitüsü Yayınları no.7, 27 Kasım 1970.

fiziksel yapıyı belirleyen sosyo-ekonomik süreçlere belli bir önem verilmiş, tasarım bir beceri kazanma yöntemi olarak ele alınmış ve kent planlaması kenti tanıma, anlama ve ona biçim verme süreci olarak tanımlanmıştır¹⁷.

- Bölümün kuruluşunda Araştırma Enstitüleri üzerinde önemle durulmuş bu yolla piyasaya örnek olacak planlama çalışmaları yapmak yanı sıra ek gelir sağlamak da önemsenmiştir. Ancak, uygulamada bu konuda fazla bir başarı gösterildiği söylenemez.
- Devlet kurumlarda planlama işlerinde çalışan bürokratların eğitimi özellikle önemsenmiş ve bu kesimin bilgi ve beceri düzeyinin geliştirilmesi için sürekli eğitim ya da mesleki eğitime yönelik değişik modeller önerilmiş ve uygulamaya konulmuştur.
- Başta ABD olmak üzere yabancı ülkelerde planlama eğitimi alanında uygulanan yeni yaklaşımların ve yaşanan deneyimlerin önemi üzerinde durulmasına ve ülkemizde de bu alanda bir dönüşüm yaşanması gerekliliğine vurgu yapılmasına karşın, bu tutumun bir Batı hayranlığına dönüşmediği, planlama eğitiminde içinde yaşanan ülke bağlamının öneminin sürekli vurgulandığı görülmektedir.

Üniversite genelinde bakıldığında ise, kuruluş amacında bazı sapmalar olduğu da belirtilmelidir. Tekeli 1970 yılında, bu çerçevede üniversite- bölüm ilişkisinin geçmiş on yıllık deneyimi değerlendirirken şu saptamalarda bulunmaktadır:

“Bir üniversite gerçekleşmiştir ama bu öngörülen üniversite değil çevrenin etkisi ile yönü değiştirilmiş bir üniversitedir...

- Planlama bölümleri üniversitede en son gelişen bölümler olmuştur...
- Üniversite içinde ağırlık Mimarlık ve Planlama fakültesinde değil, Mühendislik fakültesinde olmuştur...
- Şehir ve Bölge Plânlaması konularında araştırma fonksiyonu kurumsallaşamamış ve çok verimsiz olmuştur.
- Plânlamaya yardımcı olacak sosyal bilim dallarının gelişmesi... ikinci derecede kalmıştır.

Üniversitenin bu şekilde gelişmesini ... çevrenin özellikleri ile açıklamak daha gerçekçi bir tutum olacaktır”¹⁸.

Benzer değerlendirme meslek alanına ilişkin olarak da yapılabilir. Bölümün kuruluş gerekçesi olan, yeterli sayı ve nitelikte plancı yokluğunu, ülke kentlerinde yaşanan ve fizik mekânda etkilerini gösteren çarpık ve kaotik yapılaşmanın önemli bir nedeni olarak gören nahiv anlayış bu dönemin sonlarına doğru ciddi biçimde sorgulanmaya başlanmıştır. Nitekim yapılar yerine aktörleri öne çıkartan bu anlayış 60’lı yılların sonları ve 70’li yıllar boyunca sıklıkla eleştirilecektir.

¹⁷ Günay, B. Farklı Planlama Yaklaşımları, Şehir Planlama Eğitimi İlişkileri, *Türkiye 13. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, YÜ. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, 1989

¹⁸ Tekeli, İ., *3.Danışma Kurulu Toplantısı*’nda Tekeli tarafından yapılan konuşma, İTÜ, Şehircilik Enstitüsü Yayınları no.7, 27 Kasım 1970.

1960'lı yıllarda fiilen uygulanan bölüm eğitim programına gelince, yukarıda ana çizgilerini özetlediğimiz planlama mesleğine ve şehir plancılara ilişkin anlayış, bölüm programına da büyük ölçüde yansıtılmıştır. Tekeli 1960'lı yıllarda egemen olan bu anlayışı şöyle özetliyor:

“Bölümün 1960'lı yılların ilk yarısındaki programının büyük ölçüde A.B.D.'deki şehir planlaması eğitiminin etkisi altında kaldığı söylenebilir. Bu yıllarda ABD'deki şehir ve bölge planlama eğitiminde Tugwell-Perlof'un Chicago'da geliştirdikleri modelin etkisi altındadır. Bu model şehir planlamasının bir ekip çalışmasıyla gerçekleştirilen disiplinler arası bir planlama olduğuna temel kabulünden hareket etmektedir. Bu kabulden yola çıkınca şehir ve bölge planlama bölümlerine düşen görev bu ekipte çalışacak kişileri yetiştirmek olmaktadır. Bu ekipte iki nitelikte kişinin bulunacağı varsayılıyordu. Bir grup sektör çalışmaları yapan uzmanlar, diğer grup ise bu çalışmaların sentezini yapacak genel plancılar olacaktı. Ekip çalışmasının gerektirdiği bu iki tür niteliğe sahip kişilerin hangilerinin Şehir ve Bölge Planlama bölümlerinde yetiştirilmesi gerektiği bu dönemin eğitim programı tartışmalarının temel konusunu teşkil etmiştir. İki farklı görüşün çarpıştığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, kent planlamasını yapacak kişinin esas olarak sentezi yapan kişi olduğu, uzmanlık bilgilerinin kendi disiplinlerinde yetişen kişilerce karşılanacağını varsayan görüştür, bu halde yetiştirilecek olan plancı genel plancı olacaktır. İkinci görüşe göre ise, planlama ekibi içinde yer alacak kişilerin tümü Şehir ve Bölge Planlama eğitimi görmelidir. Yetişen kişiler genel formasyonu yanı sıra belirli bir konuda uzmanlaşmış olmalıdırlar. Ancak bu nitelikteki kişilerin bir planlama ekibinde çalışması halinde senteze elverişli bilgiler üretilir. Bu nitelikte olan kişiler ekip içinde deney kazandıktan sonra sentez yapıcı ekip başı olacaklardır. Bu dönemde genel olarak Chicago okulunda ve planlama dünyasında hakim olan görüş ikincisidir. Ve bu görüşe uygun olarak da belirli bir program stili gelişmiştir. Bu programlarda iki grup ders vardır. Birinci grupta genel formasyonu veren dersler bulunmaktadır. Bu dersler çekirdek programı oluşturmaktadır. Ve her planlama öğrencisinin alması zorunludur. Bu çekirdeğin çevresinde çok sayıda seçmeli ders vardır. Öğrenciler bu dersler arasından seçimler yaparak belirli alanlarda uzmanlaşmış olacaklardır.”¹⁹

Bölümün 1963 yılı eğitim programı tam da bu çerçevede tasarlanmıştır. Dersler üç ana grupta toplanabilir: a) İlk grup tasarım stüdyolarıdır. Birinci sınıf stüdyoları için geliştirilen temrinler büyük ölçüde mimarlık stüdyoları için geliştirilmiş anlayışın kopyalarıdır. Hatta ilk bir kaç yıl birinci sınıf stüdyoları Mimarlık bölümü ile birlikte yapılmıştır. Planlama stüdyolarında ikinci sınıftan başlayarak her yıl kapsamlı planlama anlayışı ile daha büyük bir yerleşme için imar planı hazırlanması dışında bir pratik geliştirilememiştir. Stüdyoların içerikleri yanı sıra toplam kredi ağırlığı içinde en büyük bölümün tasarım derslerine verilmesi, mesleğin mimarlık kökeninden tam olarak kopmadığını göstermektedir. Planlama mesleğinin gerektirdiği tasarım anlayışının gelişimi zaman almıştır; b) İkinci grup dersler planlama mesleğinin çekirdeğini oluşturan ders paketini içermektedir. Bu kapsamda Planlamaya Giriş, Kent ve Kentleşme ve

¹⁹ Tekeli, İ. “ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Programının Yeniden Düzenlenmesi Üzerine Düşünceler”, 1980, Mimarlık Fakültesi Ara Yayını, Ankara.

Planlama Tarihi, Planlama Teknikleri, Planlama Kuramları, Ulaşım Planlaması, Konut dersleri yer almaktadır; c) Üçüncü grup dersler ise diğer bölümlerden alınan ve planlama mesleğinin sosyal dersler grubunda sayılabilecek olan sosyoloji-antropoloji, matematik, ekonomi, uygarlık tarihi ve kamu yönetimi derslerdir. Ayrıca az sayıda seçmeli derse de yer verilmektedir.

Görüldüğü gibi, programın mantığı, fiziksel planlama yaklaşımının vurgulandığı bir “genel plancı” yetiştirmeye yöneliktir. TMMOB içinde Mimarlar Odası’ndan bağımsız bir Şehir Plancıları Odası kurulması yönündeki girişimin de başladığı yıllara denk düşen bu anlayış, mimarlık mesleğinden yeni yeni kopmaya çalışarak rüştünün ispat etme çabasındaki bir disiplinin Türkiye’deki oluşma sancuları olarak görülmeli ve doğal karşılanmalıdır.

İkinci Dönem

1960 lı yılların ikinci yarısından başlayarak 1970’lerin başlarına dek uzanan süre, tüm Batı ülkelerinde olduğu gibi, ülkemizde de gençlik eylemlerinin başını çektiği ve varolan düzeninin yoğun biçimde eleştirildiği çalkantılı yıllardır. Bu eleştirel bakış bölüm eğitim programını da etkiledi. Bu etki iki yönlü olmuştur.

Bir yandan, özellikle öğrenci kesimi, toplumbilimsel içerikten yoksun fiziksel planlama yaklaşımının öne çıktığı imar planlama anlayışına karşı tavır almış ve bölüm programının değiştirilmesi yönünde çaba harcamıştır. “Bu değişim sonucu bölümde gelişen hayat görüşünde kentsel formun seçmeci konseptlerine dayanan ideal mekansal düzenlemeler, dar açılı ve sorunların kökenlerine inememe gerekçesi ile yetersiz ilan edilerek, şehrin sosyal problemlerine öncelik verilmiştir. Az gelişmişlik, sağlıksız şehirleşme, işsizlik, fakirlik, sosyal farklılaşma, dengesiz gelir dağılımı gibi sorunlar ön plana çıkartılmıştır”²⁰.

Bu baskılar sonucu sosyal içerikli derslerin sayısı artırılmış, tasarım stüdyoların kredi saatleri azaltılmıştır²¹. Hatta bu tutum –kısa bir süre için de olsa- daha da uç noktalara çekilerek bazı stüdyolarda tasarımın tümüyle terk edilerek yerine salt felsefe ve sosyal bilim konuları işlendiği örnekler dahi yaşanmıştır.

İkinci önemli etki ise, “yukarıdaki ve diğer sorunların çözümlenmesinde kantitatif yöntemlere itibar edilme eğilimidir... İlk eylem, bu tür birkaç dersin acele ve gelişmeden devreye sokulması olmuştur. Bu dersler sadece yöntemlerden bahsedip, bu araçları kullanma ve becerileri geliştirmeye yetmeyen derslerdir ve de dersi olan öğrencilerin yeter derecede ön hazırlıkları, yani matematik bilgisi-rasyonel düşünce alışkanlığı yoktur. Bu nedenle de sonuç beklenen mutluluğu sağlayamamıştır.”²²

²⁰ Tankut, G. “Mimarlık ve Çevrebilimlerinde İkinci Kademe Eğitimi: Şehir ve Bölge Planlama Örneği”, ODTÜ, 1977, Teksir

²¹ Ersoy, M. "ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Eğitim Programları Işığında Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Yüksek Lisans Programının Oluşumu", *Planlama*, 1994, n.11., ss. 28-39.

²² Tankut, 1977, A.g.y.

Öğrencilerin yönetimde yer alma istemlerinin çok yüksek olduğu bu dönemde, öğrencilerin de katılımıyla yeni bir program hazırlanarak 1970-1971 ders yılından sonra uygulanmaya başlamıştır. Toplam ders yükü artırılmıştır. Programdaki sosyal bilim içeriği korunarak geliştirilirken, başta Matematik ve Bilgisayar derslerinin güçlendirilmesi olmak üzere, niceliksel teknikler öne çıkartılmış, stüdyolarda tasarım yaklaşımı değiştirilerek farklı deneyimlere yer verilmiştir.

70'li yılların başında yeni anlayışa yönelik uygulamalar başlamış, en belirgin değişiklik ise, yukarıda da belirtildiği gibi, tasarım stüdyolarının önemini azaltmak olmuştur. Stüdyo derslerinin yükü azaltılmış, ekonomi, sosyoloji gibi sosyal içerikli dersler ile matematiksel yaklaşımları içeren dersler programa alınmıştır. Yapılan değişikliklerle, eğitim programına birbirinden farklı nitelikli derslerin girmesi, birçok konuya yakınlığı yaratmak amaçlanmıştır²³.

Ancak, özellikle öğrencilerin baskısıyla istenilen bu yöndeki eğitim, böyle bir programı yaşama geçirip sürdürebilecek nitelikte olmayan büyük bölümü mimar kökenli öğretim üyeleriyle başlatılan ve tam anlamıyla geliştirilmeden programa konulan derslerle çok da başarılı bir sonuç getirmemiştir.

Bu programın uygulanmaya başladığı yıl aynı zamanda bir siyasal bunalım yılıdır. 12 Mart 1971 askeri müdahalesinden sonra diğer üniversiteler gibi ODTÜ de payını fazlasıyla almış, şehir ve bölge planlama bölümü de bu gelişmelerden olumsuz yönde etkilenmiştir. Üniversiteden uzaklaştırmalarla birlikte azalan öğretim üyesi sayısı nedeniyle yeni programı uygulamak olanaksız hale gelmiş ve daha mütevazı bir programla yetinmek zorunda kalınmıştır. Bölge planlama yüksek lisans programının süresi dört yarıyıldan üç yarı yıla indirilmiştir.²⁴

Mesleki faaliyetlerde bulunan mezunların hoşnutsuzluğu, politik süreçlerdeki eleştirel tavırlar, mezunların tasarım yeteneğinin azalması gibi konuların gündeme gelmesiyle²⁵ Bölüm'ün eğitim politikası ve eğitim programı 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren yeniden ve yoğun biçimde tartışılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde öne çıkan değişim, 1960'lı yıllarda yoğunluklu olarak vurgulanan, 1960'lı yılların sonları ile 1970 başlarında ise bir karşı savrulma ile nerede ise tümüyle reddedilme noktasına gelen planlama stüdyolarının ağırlığının daha dengeli olarak programa yerleştirmekte başlar. Haftanın beş günü yapılan stüdyo derslerinin üç güne indirilmesine karşın kredi saatleri hala eğitim programının en ağırlıklı bölümü oluşturmaktadır. Meslekle doğrudan ilişkili olan çekirdek dersler ile büyük ölçüde diğer bölümlerden alınan sosyal içerikli dersler ise özellikle 3.ve 4. sınıflarda uzmanlaşmayı sağlayacak biçimde yeniden tasarlanmıştır.

²³ Eğitim ve Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Eğitim Programı, Mimarlık Fakültesi Öğrenci Derneği tarafından hazırlanan görüşler Şubat 1979, ODTÜ, Ankara.

²⁴ Tekeli, İ. "ODTÜ de Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi", R.Keleş (Der) *Türkiye'de Kentbilim Eğitimi*, SBF İskan ve Şehircilik Araştırmaları Merkezi Yayınları, No.17, 1987, Ankara.

²⁵ Günay, A.g.y.

1976 yılında hazırlanan bir program taslağı (Balamir, Ersoy, Evyapan, 1976) ile daha önce yıllara dağılan ve belirgin bir sistematik izlemeyen dersler modül anlayışına göre yeniden düzenlenmeye çalışılır. Buna göre, ikişer yıllık 3 evreden oluşan ve ilk aşama sonunda ön lisans, ikinci aşama sonunda lisans ve üçüncü aşama sonunda da y.lisans derecelerinin alınacağı temeline dayalı bir yapı önerilmektedir. Buna göre, birinci aşama genel planlama formasyonu verilen derslerle stüdyo eğitiminden oluşmaktadır. İkinci aşamada öğrencilerin alacakları dersler kalitatif ve kantitatif ders grupları olarak iki ana gruba ayrılmaktadır. Bu ana gruplardan birisini seçen öğrencilerin alacakları dersler de konular/alanlar temelinde, ilk yıldan başlayarak son yıla dek birbirini geliştirerek besleyen diziler oluşturmakta ve lisans öğrencilerinin, asgari bilgi ile donatılmalarını amaçlanmaktadır. Yüksek lisans derecesinin alınacağı üçüncü aşamada ise belirgin bir uzmanlaşma alanında derinleşmeye olanak sağlayan bir model geliştirilmiştir. Rapor ekinde paydaşların görüşlerini içeren bir anket verilerine de yer verilmektedir.

1976 yılında yapılan ve şehir planlama mezunlarına verilen anketlerin yanıtlarında ortak görüş şöyle özetlenmektedir:

"ODTÜ'de verilen şehir planlama eğitimi sorunlara sezgisel düzeyde genel bir bakış açısı kazandırmış, geliştirdiği dünya görüşü görev anlayışımızı ve çalışma bilincimizi belirlemede etkili olmuştur. Ancak özellikle mesleğimizi ilgilendiren ayrıntılara inememek, mekan boyutunu yeteri kadar konuyla bütünleştirememek, meslekle ilgili teknikleri kullanamamak temel sorunumuzdur. Konuyu sezgisel düzeyde algılamak ise diğer mesleklerden geleni kimselerce de kısa sürede kazanılmakta ve plancı olarak bizlerin bir ayrıcalığı kalmamaktadır."²⁶

1978 yılında gerçekleştirilen ve tüm kesimlerin katılımına açık olan planlama eğitim seminerleri adı altında bir dizi tartışma yürütülmüş ve planlama eğitimi her yönü ile ayrıntılı olarak tartışılmıştır²⁷. Diğer yandan, Mimarlık Fakültesi Öğrenci Derneği tarafından da bölüm eğitimiyle ilgili olarak kapsamlı bir eğitim programı çalışması yapılmıştır²⁸.

Bu çalışmalar ışığında hazırlanan bir program önerisi²⁹ tartışmaya açılmış ve 1980-1981 eğitim yılında birinci sınıflardan başlayarak uygulamaya konulmuştur. Bu eğitim programı,

“... lisans ve yüksek lisans düzeyini kapsayacak biçimde üç aşamalı olarak düşünülmüştür. **Birinci aşamayı oluşturan** ilk iki sınıfta, öğrencilere genel formasyon dersleri verilecektir. **İkinci aşamayı** oluşturan üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenciler belirli dallarda hünelerine geliştirmeye, yani uzmanlaşmaya yönlendirileceklerdir. Bu alanlar a) tasarım, b) kantitatif teknikler, c) toplumsal

²⁶ M.ERSOY, Şehir Planlama Eğitimiyle İlgili Görüşler Anketi Sonuçları, ODTÜ, Ağustos 1976, s. 13

²⁷ Bademli, R. Akışık, S. *Planlama Eğitim Programlarını Geliştirme Seminerleri*, 1979, ODTÜ, Ankara.

²⁸ Mimarlık Fakültesi Öğrenci Derneği, *Eğitim ve Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün Eğitim Programı Hakkında Görüşler*, 1979, ODTÜ, Ankara

²⁹ Tekeli, İ. “ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Programının Yeniden Düzenlenmesi Üzerine Düşünceler”, 1980, Mimarlık Fakültesi Ara Yayını, Ankara.

analiz ve yönetimidir. Bu iki aşamada öğrencilerin alacağı derslerin araçsal niteliği ağır basmaktadır. Bu dersler öğrenciye yöneldiği alanda kullanabileceği araçlar sağlayacaktır. Eğitimin **üçüncü aşamasını** yüksek lisans eğitimi oluşturacaktır. Bu aşamada planlama sorunlarına göre uzmanlaşmaya önem verilecektir. Sorunların analizi ve çözümünde kullanacağı araçlara sahip olan öğrenci bu dönemde hünelerini yöneldiği sorun alanında geliştirecektir.

Bu yeni izlencede, özellikle lisans düzeyinde seçmeli derslerin tek olarak değil ders dizileri halinde olması düşünülmektedir. Öğrencinin özellikle ikinci aşamada belirli hünere sahip olması istenildiğinden, öğrencinin seçmesine bırakılan sadece hangi hünere sahip olmak isteyeceğidir. Bu hünere ancak izlencede verilen dersler dizisinin tam olarak alınması halinde ulaşılabilecektir.³⁰

1976 yılında yapılan bölüm program önerisi ile somutlaşan lisans eğitimi içinde uzmanlaşma anlayışı, 1980-1990 döneminde de gündemden düşmemiştir. 1980 yılında önerilen programda kapsamlı, yapısal, sistem yaklaşımı, katılımcı planlama türlerinin sinanabileceği ve eğitilebileceği bir ortam yaratılmak istenmiştir³¹. Yeni programın uygulanmaya başlamasıyla birlikte bölüm varolan yüksek lisans programları yanı sıra yeni programlar oluşturma yoluna girmiştir.

Aynı yıl, var olan yüksek lisans programlarına ek olarak, Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün ortak olduğu yeni y.lisans programları oluşmaya başladı. Bu çerçevede Restorasyon Bölümü ile birlikte oluşturulan ve Şehir Planlamada Kentsel Koruma Yüksek Lisans derecesi verecek olan program eğitime başlayarak öğrenci alır.³² Mimarlık ile Kamu Yönetimi Bölümleri ile birlikte oluşturulması düşünülen Kentsel Tasarım³³ ile Kentsel Yönetim ortak programları ise gerçekleşmeden 1981 yılı sonunda yürürlüğe giren YÖK kanunu ile üniversite sistemi büyük ölçüde tek tiplendirilerek merkezleştirilmiştir. 2547 sayılı YÖK Kanununun yürürlüğe girmesi ile 7307 sayılı ODTÜ Kanunu yürürlükten kalkar. Böylelikle ODTÜ yasasının sağladığı tüm yönetsel ve eğitsel esneklik ortadan kaldırılır. Bu değişikliklerde Bölümün yeni oluşturulan

³⁰ Tekeli, İ. 1987, s. 79

³¹ Günay, 1989, A.g.y.; 3 kanallı ve 7 farklı ikilemi içeren 1980 programının kuramsal bir değerlendirmesi için bkz. Esmer, Ö. 1982. *ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün 1980 Yılı Eğitim Programına İlişkin Siberetik ve Katastrofik Çözümler: Bir İlk Rapor*, ODTÜ, Mimeo., *Türk-İnşa (Dergisi)*, No. 76-83, Ankara.

³² "Şehir Korumada Şehir Planlama Yüksek Lisans Programı İçin Şehir Planlama Bölümü Restorasyon Bölümü İşbirliği", Ankara 1980, Teksir. Gerekçede şu açıklamalara yer verilmektedir: "Dünyada, en zengin kültürel mirasa sahip ülkelerden biri olan Türkiye'nin, bu mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak açısından, gerek kendi ulusuna gerekse tüm insanlığa karşı sorumluluğu vardır. Böyle bir sorumluluğun duyulması, bugüne kadar yerleşmiş olan plan-proje yapım yöntemlerine, korumaya duyarlı yaklaşımları ve bu yeni yaklaşımları gerçekleştirecek uzmanları gerektirmekte, "kent korumacılığı" özel bir ilgi alanı olarak ortaya çıkmaktadır".

³³ "Kentsel Tasarım Programı Komisyon Raporu", Nisan 1980, Teksir. Gerekçede şu açıklamalara yer verilmektedir: "Genelde kentsel tasarım, Şehir Planlama ve Mimarlık ilgi alanları arasındaki bir kesitte, tasarım sorunlarına ağırlık veren bir çalışmayı içermekte, disiplinler arası bir işbirliğini ve eğitimi gerektirmektedir. Bu nedenle ilgili disiplinlerin Kentsel Tasarım'a katkılarını sağlamak ve çeşitli kuramsal, yönetsel ve uygulamaya dönük bulguları tasarıma aktarmak zorunludur."

programları sürdürmesi olanaksız hale gelirken, y.lisans eğitimi de Enstitülere bağlanarak tümüyle farklı bir modele geçilir. YÖK tarafından yapılan yeni düzenleme ile Restorasyon Yüksek Lisans programları ortadan kaldırınca Kentsel Koruma Yüksek Lisans Programı da kapanmak zorunda bırakılır ve öğrenciler tasarlanan unvanları alamadan programdan mezun olurlar.

YÖK Kanunu ile tüm üniversitelerin şehir ve bölge planlama bölümleri için hazırlanan tek tip izleneye Bölümümüz hiç bir şekilde tam bir uyum sağlayamamış ve YÖK modeli büyük ölçüde revize edilerek yürürlükteki programdan büyük bir sapma göstermeyecek biçimde uygulanmaya çalışılmıştır; ancak tüm bu gelişmelerle uzmanlaşma kanallı eğitim modeli, buna bağlı derslerin açılmaması nedeniyle büyük ölçüde etkileştirilecektir.

Sonuç olarak, 1970 li yılların ikinci yarısında tohumları atılan ve 1980’li yılların başında uygulanmaya çalışılan eğitim programı, yukarıda açıklanan nedenlerle, tasarlanan uzmanlaşmayı getirememiş, tam tersine çok yönlü, geniş düşünen, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurabilen aynı zamanda tasarım da yapabilen bir genel plancı tipi yetiştirmeye yönelmiştir (Esmer, 1984; Günay, 1989).

1990’ lı Yıllardan Günümüze

Eğitim programı konusunda yeni bir canlanma, YÖK Kanunu ve buna bağlı uygulamaların Kanunda yapılan çok sayıda değişiklikle büyük ölçüde etkisini yitirdiği 1990'ların ilk yıllarından başlayarak yeniden gündeme taşındı. İlk tartışmalar 1992 yılından itibaren yüksek lisans programlarının yeniden düzenlenmesi ve yeni ortak programlar kurulması önerileri ile başladı. Aynı yıl Mart ve Nisan aylarında yapılan Bölüm Kurulu toplantılarında bir yandan var olan yüksek lisans programı gözden geçirilirken, diğer yandan da bir dizi disiplinler arası uzmanlık dalı açılması yönünde çalışmalar yapılması öngörüldü. Bu programlar şunlardır: Kentsel Tasarım Programı (Mimarlık Bölümü ile birlikte), Konut Planlaması (Mimarlık Bölümü ile birlikte), Kentsel Politikalar ve Kentsel Proje Yönetimi (İdari Bilimler fakültesi bölümleri ile birlikte), Koruma Planlaması (Restorasyon ana bilim dalı ile birlikte), Ulaşım Planlaması (Mühendislik fakültesi ilgili bölümleri ile birlikte) , Çevre Planlaması (Mühendislik fakültesi ilgili bölümleri ile birlikte). Bu program mezunlarına “MCP in” (..... da Y.Şehir Plancısı) unvanı verilmesi öngörülmüştür. Y.Lisans programları düzeyinde bu öneriler dile getirilirken stüdyoların da yeniden ele alınması için görüşler tartışılıyordu.³⁴

Yüksek lisans programlarında önerilen çeşitlenme ve yeniden düzenleme önerileri kısa süre içinde yaşama geçmeye başladı. Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümüyle işbirliği içinde 1993-1994 ders yılında ortak bir program olarak Kentsel Politikalar ve Yerel Yönetimler Yüksek Lisans Programı eğitime başladı. Programın kuruluş gerekçesinde, “şehir planlama eğitimi programlarında kentsel siyaset ve yerel yönetimlerle ilgili olarak yeterli zaman ayrılmadığı, kentleşme ve planlamanın ülkemizde ulaştığı boyutların artık farklı disiplinlerin ortaklaşa geliştirip oluşumuna

³⁴ Evyapan, A. 1993. “Şehir Planlama Eğitiminde Görsel Düşüncenin Geliştirilmesi”, ODTÜ, Ankara, Teksir.

katkıda bulunacağı yeni ortak programları gerekli kıldığı” vurgulanmaktadır.³⁵ Şehir Planlama Yüksek Lisans Programı için önerilen yeni ders programı 1995-1996 ders yılından itibaren uygulanmaya başladı. Kentsel Tasarım konusunda Mimarlık Bölümü ile bir ortak program geliştirmek için görüşmeler başarısızlığa uğrayınca, 1996-1997 öğretim yılında Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Programı Şehir Planlama Bölümünde eğitime başladı. 1998-1999 ders yılında da yeni Bölge Planlama Programı devreye girdi. Teknolojik gelişmeler sonrasında mekansal planlama alanında Coğrafi Bilgi Sistemlerinin çok yararlı hale gelmesi üzerine bu konuda programa önce seçmeli bir ders konuldu, daha sonra da 1997 yılında bölümde bir Coğrafi Bilgi Sistemi işliği kuruldu. Bu gelişmeleri yine üniversitemizdeki diğer bölümlerle ortak programlar olarak kurulan Jeodezi ve Coğrafi Bilgi Teknolojileri ve Yerleşim Arkeolojisi programları izledi. Jeodezi ve Coğrafi Bilgi Teknolojileri Programı Jeoloji, inşaat, çevre ve bilgisayar bölümleriyle ortak olarak 1997-1998 eğitim yılında, Yerleşim Arkeolojisi programı ise Jeoloji bölümü ile birlikte 1999-2000 eğitim yılında yüksek lisans düzeyinde öğrenci kabul etmeye başladı.³⁶ ODTÜ, ülkemizdeki planlama bölümlerine bu yeni programları yaşama geçirerek y.lisans düzeyinde öncülük etmiştir.

Ancak, 1992 yılında kurulması tasarlanan diğer ortak y.lisans programlar -Konut Planlaması, Ulaşım Planlaması, Çevre Planlaması gibi- yaşama geçirilememiş, koruma konusunda ise Restorasyon ana bilim dalı tarafından daha yakın tarihlerde bir yüksek lisans programının açılması ile tasarlanan ortak program düşüncesinden vazgeçilmiştir .

Bölüm lisans programına gelince, 1994 yılı Eylülünde lisans programının yeniden düzenlendiği görülmektedir. Bu yıllarda ODTÜ’de tüm bölümlerin programları dünyadaki gelişmelere göre yeniden düzenleniyordu. ODTÜ’nün araştırma üniversitesi olma vizyonu da bu eğilimde etkili olmuştur.³⁷

Yeni hazırlanan program önerisinin “Giriş ve Gerekçe” başlıklı bölümünde şu açıklamalara yer verilmektedir:

“Kent planlaması bugün tam anlamıyla bir yol ayrımındadır. Planlamanın temel aldığı akılcı-işlevselci düşüncenin ontolojik ve epistemolojik temelleri sarsılmış ve bu düşüncüyü destekleyen toplumsal, ekonomik ve politik yapının temelleri yıkılmıştır. Yeni ortaya çıkan koşullara uyum sağlayamadığı ve bu koşulların gerekli kıldığı dönüşümleri gerçekleştiremediği takdirde, şimdiki *teknik ve politik tarafsızlık* söylemi altında meşruiyetini sürdüren planlama eylemi, toplum içindeki meşruiyetini yitirme tehdidi ile karşı karşıyadır. Bugün kent planlaması, ortaya çıktığı ve gelişim gösterdiği koşullardan çok farklı toplumsal, ekonomik ve politik koşullar altında var kalma savaşımı vermek durumundadır...

³⁵ Ersoy, M. (1994), “Kentsel Politika ve Yerel Yönetimler Programının Oluşumu”, *Planlama*, No. 94, Ankara

³⁶ Bu çerçevede bölümün ortak olduğu son program ise 2007 yılında eğitime başlayan Deprem Araştırmaları Anabilim Dalı oldu.

³⁷ Günay, B., Güvenç, M., Işık, O., Saranlı, T., “ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Eğitim Programı Önerisi, Şubat 1994, Teksir.

Günümüzün değişen koşulları ve yeni gelişen anlayışlar, yeni bir planlama anlayışının ve planlama eğitiminin temellerinin atılmasını zorunlu kılmaktadır. Yeni geliştirilecek planlama yaklaşımlarının bugünün çok çekirdekli, birden fazla karar vericisi olan dünyasına uyum göstermesi, çevre değerlerini, yerel fırsat ve girişimleri savunan ve koruyan ve yeni demokratik katılım biçimleri arayışı içinde olan bir planlama anlayışına dayanması gereklidir..

Kentteki her soruna çözüm bulma iddiasındaki kapsamlı planlamanın, kenti bir bütün olarak algılama ve planlama çabalarına karşı geliştirilen yeni yaklaşımlar ise, kenti birbiriyle ilişkisiz parçaların, kendi içinde tutarlılığı olmayan bir *kolajı* olarak görmüş ve birbirinden kopuk bu kent parçalarının salt estetik kaygılarla düzenlenmesi ile ilgilenmiştir. Kapsamlı planlama anlayışı kenti, bir bütün olarak, ancak çıkarları önceden tanımlanabilir ve kolayca bağdaştırılabilir soyut bireyler toplamı olarak görürken, bu anlayışın tersi "postmodern" yaklaşımlar da farklılığı korumak adına, her türlü ahlaksal normu yok sayan ve hiçbir belirleyicisi olmayan bir farklılık fetişizmi tehdidini içinde taşımış ve kenti, birbiriyle ilintisiz, aralarında herhangi bir bağ olmayan mekânların bir kolajı olarak görmüştür. Bu ise, planlıların kavramsal olarak hiç de hazırlıklı olmadıkları bir tehdittir. Kenti salt birbirinden bağımsız parçaların bir kolajı olarak gören yaklaşımlar, planlama eyleminin dayandığı bütüncü mantığı yok ettiği gibi, planlama disiplini bir arada tutan bağları ortadan kaldırıcı bir özellik de taşımaktadır...

Bir yandan planlama disiplininin birbiriyle ilintisiz ilgi alanlarına dağılabilme tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğu, öte yandan da kentteki her süreç üzerinde bilgi sahibi plana yetiştirmenin giderek olanaksız hale geldiği göz önüne alındığında, bütün-parça ilişkisi planlama eğitiminin temelini oluşturmak durumundadır. Dolayısıyla Şehir ve Bölge Planlama Bölümü mezunları, öncelikle parçacılığa düşmeden somut, gerçekçi ve geçerli problemler tanımlayabilme ve bu problemlere, yapı bütünü ile ilişkileri göz ardı etmeden çözümler tasarlayabilmelidir. Bu amaçla, eğitim sürecinin özellikle ilk yıllarında öncelikle sistem tasarımına ağırlık verilmeli ve öğrenciler, karmaşıklık düzeyi gitgide artan sistemlerin kurgulanması ve bu sistemlerin zihinsel ve grafik tasarımı (design) ve temsili (representation) konusunda gerekli bilgi ve tekniklerle donatılmalıdır. İlk aşamada yapı kurgulanması konusunda edinilecek bilgiler, eğitimin daha sonraki yıllarında, kentsel yapıyı oluşturan bileşenlere ilişkin bilgilerle desteklenmeli ve kent sorunu ile kent elemanları arasındaki karmaşık ve çok yönlü ilişkileri hem parçacılığa düşmeden, hem de parçanın özgünlüğünü bütün içinde kaybetmeyen bir plançı tipinin yetiştirilmesi çabasına verilmelidir.³⁸

Yeni programda toplam ders yükünde azalma olmuş, zorunlu ders yükü azaltılırken, seçmeli derslerin sayısı artırılmıştır. Önerilen yeni programda, 1976 ve 1980 modellerinde olduğu gibi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğrencileri 3. sınıftan başlayarak Tasarım, Sosyal-Niteliksel ve Sayısal ağırlıklı dersler içeren üç ilgi alanından birisine yönelmeye özendirilmektedir. Böylelikle, seçmeli ders seçiminin keyfilikten ve

³⁸ Günay, v.d.,1994, A.g.y.

rastlantısallıktan kurtulması yanı sıra stüdyo çalışmalarına daha anlamlı ve geçerli katkılar yapabilmesine olanak sağlayacağı ileri sürülmektedir. Bu program 1994 yılından başlayarak uygulamaya konulmuştur.

2009 Yılında ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

2000’li yılların başına gelindiğinde, 1994 yılında yürürlüğe giren ve lisans programında 3. yıldan başlayarak artan sayıda tasarlanmış olan seçmeli derslerin “nitel” ve “nicel” seçenek olarak iki ana kanalda toplanarak öğrencilerin bu kanallardan birisinde uzmanlaşmasını amaçlayan uygulamanın, özellikle nicel tekniklere ilişkin olarak yeterli sayı ve nitelikte ders açılmasını olanaklı kılacak bir öğretim elemanı alt yapısına sahip olunmadığı için, verimli bir sonuç vermediği görülmüştür.

Bunun üzerinde, 2003 yılından başlayarak yapılan yeni düzenlemelerle var olan eğitim programı ve verilen zorunlu derslerin genel çerçevesi korunurken, öğrencilerin meslekî ve akademik gelişimleri sürecinde seçmeli derslerden en fazla yararı sağlayabilmeleri için, seçmeli dersler 3.sınıftan başlayarak, dört modüllü yeni bir düzenleme içinde yeniden dağıtılmışlardır. Öğrencilerin son iki yılda alacakları seçmeli derslerini 3. sınıfta seçecekleri modüle göre belirleyecekleri öngörülmüştür. Diğer bir deyişle, seçmeli dersler birbirini tamamlayacak biçimde dört ayrı modül altında toplanmış; öğrencilerin seçmeli derslerinin – ikisi zorunlu modül dersleri olmak üzere- en az üç tanesini tek bir modülden almaları koşulu getirilmiştir. Söz konusu seçmeli ders modülleri “Kentsel Politika Modülü”, “Kentsel ve Bölgesel Ekonomik Kalkınma Modülü”, “Kentsel Tasarım Modülü”, ve “Çevre, Altyapı, Ulaşım Planlaması Modülü”dür.

Lisans eğitimi kapsamında alınması gereken toplam ders sayısı 45, toplam kredi ise 164 olarak belirlenmiştir. Görüldüğü gibi 8 kredili planlama stüdyosu dersleri mesleki eğitimin verildiği uygulamalı dersler olarak program içinde ağırlıklı yer tutmaktadırlar.

Ders programı kapsamında ayrıca üç farklı staj çalışması yapılmaktadır. Birinci yılın sonunda Haritalama, Topografya ve Bilgisayarda Sunum Teknikleri Stajı verilmekte; ikinci yılın sonunda ise Coğrafi Bilgi Sistemleri Uygulamaları Stajı bir sonraki yılın Planlama Stüdyosu çalışmalarına destek sağlayacak biçimde yapılmaktadır. Her iki staj da Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nde ve Bölümün olanakları ile verilmektedir. Üçüncü yılın sonunda ise öğrencilerin kamu veya özel planlama kurumlarında deneyim kazanmalarına yönelik staj çalışması, öğrenci tarafından bölüm denetiminde gerçekleştirilmektedir.

1994 yılında benimsenen programa göre öğrencilerin lisans ders programı içinde toplam sekiz seçmeli ders alınması gerekmekte iken, 2008 yılında yapılan bir değişiklik ile iki seçmeli ders yerine, 1990’lı yıllarda kurulan yeni yüksek lisans programlarına lisans düzeyinde giriş dersleri olarak verilmesi tasarlanan “Kentsel Politika” ile “Kentsel Koruma” zorunlu dersler olarak konulmuştur. Bu değişiklik yanında planlama alanının sıklıkla değişen güncel sorunlarının işleneceği “Kentsel Planlamada Güncel Konular” başlıklı bir yeni ders ihdas edilmiştir. Böylelikle, toplam ders ve kredi sayısı değiştirilmeden seçmeli ders sayısı altıya indirilmiş, üçüncü yılda verilen İngilizce dersi ise zorunlu ders statüsünden

çıkartılmıştır.

Planlama Stüdyosu dersleri sekiz dönem boyunca verilen zorunlu derslerdir. Bu kapsamda birinci yılda verilen öğrencilere soyut düşünme yeteneği, görsel-grafik anlatım ve gösterim, tasarım dili gibi konularda bilgi ve beceri kazandırarak temel tasarım yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. İkinci yıl Planlama Stüdyolarında öğrencilerin kentsel mekan anlayışının geliştirilmesi ve kent planlama ve tasarımına ilişkin temel kavram ve yöntemlerin verilmesi hedeflenmektedir. Kent formu, kent parçaları, kent coğrafyası kavramlarının verildiği derslerde bölgesel ölçekten alt ölçeklere inen alıştırmalarla kent ve bölge planlamada ölçekler arası ilişkiler tanıtılmakta ve farklı ölçeklerde sorun tanımlama, çözümlenme, tasarım dili ve yöntemlerine ilişkin bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır.

Üçüncü yıl Planlama Stüdyoları kentsel gelişimi bölgesi içinde ele alarak çalışmayı amaçlayan ve kentsel bölgeler üzerine planlama alıştırmalarının yapıldığı derslerdir.. Dördüncü yıl Planlama Stüdyolarında Stratejik Planlama kuram, yaklaşım ve teknikleri çerçevesinde yapılan planlama çalışmalarında birbiriyle entegre işleyen dört modül (kentsel politika, kentsel ve bölgesel ekonomik kalkınma, kentsel tasarım, ve çevre, altyapı ve ulaşım modülleri) kapsamında inceleme çözümlenme planlama ve tasarım çalışmaları yürütülmektedir.

Bu bölümü tamamlamadan son olarak da 2000’li yıllarda bölümümüzün öğretim elemanı altyapısı ile öğrenci ve mezun sayılarındaki değişikliklere değinmek istiyorum.

TABLO (1)
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ ÖĞRETİM ÜYE ve GÖREVLİSİ
SAYILARI (2000-2009)

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Tam Zamanlı	26	26	23	25	27	21	21	19	18
Yarı Zamanlı	15	16	16	16	19	20	21	25	27

Veriler yıl ortalamaları olarak hesaplanmıştır.

TABLO (2)
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ LİSANS ve LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİ
SAYILARI (2000-2009)

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Lisans	224	231	213	214	223	231	217	236	228
Y.Lisans	74	79	84	74	72	81	73	84	97
Doktora	40	44	44	57	65	68	65	55	54

Veriler yıl ortalamaları olarak hesaplanmıştır.

TABLO (3)
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ LİSANS ve LİSANSÜSTÜ MEZUN SAYILARI (2000-2009)

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009 (1.Dönem)
Lisans	42	51	52	35	40	48	40	45	2
Y.Lisans	15	15	24	17	13	15	9	18	9
Doktora	1	6	1	3	6	4	5	6	3

Veriler yıl ortalamaları olarak hesaplanmıştır.

ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama bölümü lisans programından kuruluşundan bu yana - 2009 yılı dahil- toplam 1557 öğrenci mezun olmuştur. Bu sayı ülkemizdeki toplam şehir plancılarının 1/3 ünü oluşturmaktadır. Halen lisans programında 228 öğrenci eğitim görmektedir. Günümüze kadar, şehir ve bölge planlama y.lisans programlarından toplam 330 kişi mezun olurken, ortak programlardan mezun olanlar ile bu sayı 443'e yükselmektedir. Bölümümüzden alınan doktora sayısı ise 55 dir.

Halen Şehir ve Bölge Planlama bölümünde 97 y.lisans, 54 doktora öğrencisi eğitim yapmaktadır. Ortak programlarla birlikte bu sayı y.lisansta 115'e , doktora ise 68'e yükselmektedir. Diğer bir deyişle, son 15 yıllık sürede bölüm üniversitenin misyonuna uygun olarak lisansüstü programlarında güçlenmiş ve lisansüstü mezun sayısı da hızla artmıştır.

Bölüm öğretim üyeleri bugüne dek 100 ün üzerinde mesleki kitap yayınlarak ülkemizde kentsel planlama alanına büyük katkıda bulunmuşlardır.

Özetle, ODTÜ’de ülkemizde ilk kez şehir ve bölge planlama eğitimine başlandığında ülkedeki toplam plancı sayısının 6, toplam yayın sayısının bir düzineden az olduğu anımsandığında, sadece ODTÜ verilerine bile bakıldığında gelen noktanın hiç de küçümsenmeyecek bir düzeyde olduğu belirtilmelidir.

Sonuç ve Genel Bir Değerlendirme

ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün yaklaşık yarım yüzyıl önce başladığı ve ülkemizdeki ilk lisans düzeyinde eğitim veren planlama bölümü olarak yaşadığı şehir planlama eğitimi deneyimini aşağıdaki başlıklar altında değerlendirmek olanaklıdır.

- ODTÜ deneyimin ilk başarısı ülkemizde şehir planlama mesleğinin mimarlık alanından bağımsız olarak kurulmasını ve gelişmesini sağlayacak eğitim deneyimini başlatması ve bunu başarı ile gerçekleştirmesidir. Dünya deneyiminin de gösterdiği gibi bu süreç hiç de sancısız olmamıştır. Mimarlık gibi uzun bir geçmişi, yerleşik felsefesi, kurumları ve çıkarları oluşan bir meslek alanından yeni bir meslek alanının doğması ve serpilip gelişerek yaşam bulmasının kolay ve sorunsuz olması da beklenemez. Şehir plancılarının yaşadığı bu acı sürecin bir uzlaşma ile sonlandığını söylemek bugün için dahi olanaklı değildir. Ülkemizde mimarlık meslek alanı ile şehir ve bölge planlama meslek alanı arasında, düşük dozlarda olsa hala, bu gerilimin varlığını sürdürdüğüne tanık olmaktayız. Eğitim cephesinden bakıldığında, bünyesinde bir kaç farklı bölümü içeren Mimarlık Fakülteleri hala bu adla kurulmakta ve fakülte içi ilişkilerde mimarlık bölümlerinin egemenlik kurma alışkanlıkları sürmekte, bölümler arasında ortak çalışma ve program oluşturma çabaları güç dengelerindeki bu farklı algılamalar nedeniyle kolay gerçekleşmemektedir. Aynı durum meslek odaları arasında da yaşanmakta ve yarım yüzyıllık bir geçmişten sonra bile, mimarlık alanının meslek olarak dışlandığı uygulama alanlarına ilişkin yasal düzenlemeler iki meslek grubu arasında ciddi sürtüşmelere yol açabilmektedir. Özetle, ODTÜ deneyimi, şehir planlaması adlı yeni mesleğin doğuşu ve gelişmesinin kaçınılmaz gerilimlerinin ciddi biçimde yaşandığı ve içinden başarı ile çıktığı bir süreç olarak görülmelidir.
- ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü kuruluş yıllarında ülkemizde var olan fiziksel tasarım anlayışı ile sınırlı kentsel planlama anlayışını başından reddetmiştir. Batı’da, özellikle de ABD de o yıllarda geçerli olan yapısal işlevselci paradigma temelli kapsamlı akılcı planlama anlayışının da bir gereği olarak, kent plancılarının, tasarım yeteneği yanı sıra, ciddi bir toplum bilimleri birikimine sahip olması gerektiği görüşü, eğitim programlarının ana temasını oluşturmuştur. İlk yıllarda öğretim üyelerinin mimar kökenli olmaları nedeniyle uygulamada bu temel yaklaşımın arzu edildiği düzeyde yaşama geçirebildiği

söylenemez. Ancak, 1960'lı yılların sonlarından başlayarak, ağırlıklı olarak öğrencilerden gelen baskılar ile, gerek planlama stüdyolarında, gerekse derslerin yapılanmasında toplum bilimlere öncelik ve önem verildiği görülmektedir. ODTÜ ŞBPB bu anlayışın ülkemizde yerleşmesinde öncülük etmiştir.

- Kentsel yaşamın dinamik yapısı küresel ya da yerel düzeyde zaman ve mekana bağlı olarak toplumsal yaşamın farklı alanlarına ilgiyi öne çıkartmakta, bu da kentsel planlama konularında yeni odaklaşmaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kentsel yoksulluk, altyapı sorunları, çevresel sorunlar ve sürdürülebilirlik, doğal tehlikeler ve kentsel riskler vb. ilgi alanların güncelliği planlama yaklaşımlarını doğrudan etkilediği ölçüde, eğitim programlarının da sıklıkla gözden geçirilmesine yol açmaktadır. Planlama alanının diğer mesleklerle ilişkilerinin bu yaklaşım çerçevesinde zaman içinde zenginleşerek gelişmesi ve bölümün kendisini kolaylıkla bu türden gelişmelere uyarlanabilmesinde, ilk yıllarda sosyal bilimlerle kurulan sağlıklı ilişkilerin önemli bir payı vardır. Bu durum özellikle diğer bölümlerle ortaklaşa kurulan yeni lisansüstü programların çeşitliliği göz önüne alındığında daha iyi anlaşılacaktır. ODTÜ ŞBPB gerek kendi içinde oluşturduğu, gerekse diğer bölümlerle ortak geliştirdiği yeni lisansüstü programları bakımından da ülkemizdeki planlama bölümlerine örnek olmuştur.
- ODTÜ de yukarıda özetlenen deneyim çerçevesinde geliştirilen şehir ve bölge planlama bölümü eğitim programının evrimine gelince, iki ana yaklaşımdan söz edilebilir. Birincisi, lisans düzeyinde genel plancı yetiştirmeye yönelik deneyim ki, burada amaçlanan, küçük bir planlama bürosunu kendi başına ya da bir iki kişilik bir yardımcı ekip ile yürüterek küçük ya da orta ölçekli bir yerleşmenin sosyal etütlerinden fiziksel planlamasına kadar tüm evrelerinde doğrudan yer alabilecek bilgi ve beceri birikimine sahip olan bir küçük üretici kent plancısı yetiştirmektir. Bu tür plancı yetiştirilmesinde başvurulacak eğitim programı, bir plancının baş etmesi gereken tüm toplumbilim alanlarına yönelik en genel ve temel bilgilerin sunulduğu bir dersler potpurisinin, güçlendirilmiş tasarım stüdyoları ile birlikte sunulmasıdır. ŞBPB'de bu model, yer yer tasarım stüdyolarının etkinliği artırılarak ya da azaltılarak, ancak temel çizgi korunarak, 1970'li yılların ikinci yarısına kadar sürmüştür. Bu evrenin ilk döneminde planlama mesleğinde uzmanlaşmadan söz edilmektedir. Ancak, buradaki uzmanlaşma anlayışı ikinci evreden farklı olarak lisans eğitimini farklı alanlarda tamamlamış mezunların planlamada y.lisans eğitimi yaparak elde edecekleri uzmanlaşmadır. Bu uzmanların genel plancının koordinatörlüğü üstlenecekleri planlama ekibinde uzman sosyal bilimciler olarak yer alması öngörülmektedir.

İkinci evrede ise, ilk evreden farklı olarak doğrudan plancıların lisans ve y.lisans eğitimleri süresince belirli alanlarda uzmanlaşmalarını temel alan anlayış öne çıkar. 1970lerin ikinci yarısından başlayarak geliştirilen bir dizi program önerisinde vurgu, 2-3 kanallı lisans düzeyinde uzmanlaşma üzerinedir. Bu modellerde, ilk iki yılda meslekle ilgili genel bilgi birikimine olanak verecek bir programdan sonra, ikinci iki yıllık dönemde öğrencinin seçeceği bir alanda uzmanlaşmasını sağlayacak bir dizi dersle güçlendirilmiş bir eğitim programı

önerilmektedir. Lisans eğitimi içinde uzmanlaşma modellerinin olgunlaşarak yaşama geçirilmeye çalışıldığı yıllarda ODTÜ'nün YÖK Kanunu kapsamına alınması ile bu girişimler başarıya ulaşamamıştır. Konu YÖK'ün bölüm eğitim programları üzerindeki baskıcı tutumunun terk edilmeye başlandığı 1990'lı yıllarda tekrar gündeme getirilmişse de bu yöndeki uygulama farklı modüllerin oluşturulması ile ancak 2000'li yılların başlarında yaşama geçirilebilmiştir. Böylece, genel planlı formasyonuna ek olarak, bölüm tarafından belirlenmiş alanlarda daha donanımlı planlı yetiştirilmesi olanaklı hale gelmiştir.

- ŞBPB eğitim programının gelişme öyküsü tasarlanan modellerin yaşama geçirilmesinde gelişmelerin her zaman planlandığı gibi doğrusal yönde gelişmediğini de göstermektedir. Şöyle ki; 1970'li yılların ortalarından başlayarak gündeme daha sık getirilip yaşama geçirilmeye çalışılan modellerde lisans eğitimi ikişer yıllık ilk iki evreden oluşmakta bunu üçüncü iki yıllık evre olarak y.lisans programı izlemektedir. Buna göre, lisans programının ikinci iki yıllık evresinde uzmanlaşma alanlarının yaşama geçirilmesini, y.lisans düzeyinde daha da güçlendirilmiş bir uzmanlık bölümleri izleyecekti. Ancak, üniversite dışında yaşanan bir dizi gelişmeler, bu modelin yaşama geçmesi için izlenmesi gereken rotayı değiştirmemize neden olmuştur. Lisans programında uzmanlaşma girişimleri tam olarak yaşama geçmeden, y.lisans düzeyinde uzmanlaşmaya yönelik bölüm içi programlar yanı sıra diğer bölümlerle birlikte kurulan ortak programlar eğitime başladılar. Bugün gelinen noktada, bölüm programının uzmanlaşma kanalları (modüller) belirlenirken, tasarlanan modellerin öngörmediği biçimde, bu kez 1990'lı yıllarda y.lisans düzeyinde oluşturulan programların bu süreci harekete geçirici bir ivme etkisi yaptığı görülmektedir.
- Lisans düzeyinde uzmanlaşma istemlerinin, eğitim taslaklarının arzu ettiği bir süreci izlemek yerine -yukarıda belirtildiği gibi- y.lisans programlarının gelişmesinden sonra yaşama geçmeye başlaması, bu türden gelişme beklentilerinin gerçekleşmesinde istenççi yaklaşımların değil, varolan eğitim kadrosunun niteliklerinin daha belirleyici olduğu görülmektedir. Diğer bir anlatımla, yeni bir eğitim programının tasarımında mevcut kadronun uzmanlık ve bilgi birikimi en önemli girdi olarak değerlendirmeye girmelidir. ŞBPB eğitim programında 1970'li yıllardan beri öngörülen nicel (kantitatif) uzmanlık kanalının hiç bir biçimde tam olarak yaşama geçirilememesinde var olan kadronun bu konuda uzmanlaşan kişilerden oluşmamasının büyük rol oynadığı bir gerçektir. Kuşkusuz, eğer bu eğitim programlarının tasarlayanların tasarlanan modele uygun kadrolar oluşturacak güçleri olsa sonuç farklı olabilirdi. Ancak, bu alandaki manevra gücü çok sayıda dışsal veri tarafından sınırlandırılmaktadır. Bu nedenlerle, var olan öğretim elemanı kadrosu, tasarlanan eğitim programına uygun olmadığı, ya da bu tür programlar bir ya da bir kaç kişinin tasarladığı modeller olarak kaldığı sürece, içerikle ilgili temel değişiklik önerilerinin yaşama geçirilmesi zorlaşmaktadır.
- Planlama eğitiminde, önceleri ilgili bölümlerden alınmakta olan toplumsal bilim dersleri zaman içinde bu alanlarda uzmanlaşan bölüm kadroları tarafından

verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu sürecin olumsuz yanı, planlama bölümlerinin diğer toplumsal bilim dalları ile olan ilişkisinin zaman içinde azalmasıdır. Ancak, bu süreci planlama mesleği açısından olumlu kılacak bir başka yön de göz ardı edilmemelidir. Bu da, diğer toplumsal bilim alanlarındaki ders kitaplarının başka bir bakış açısı ile, yani plancı bakışı ile yeniden yazılmasıdır. Bu sağlanabildiği ölçüde planlama mesleğinin içeriği doldurulacak, meslek olmanın gerektiği yeni açılım ve kavramsal zenginlik yaratılabilecektir. Dolayısıyla, plancıların kendi bölümlerinde verdikleri toplumsal bilim derslerini yepyeni bir anlayış ve içerikle sunmalı, diğer meslek alanlarında var olan yinelemenin ötesine gitmelidirler. Bu bağlamda, açıklanan çerçevede yazılmış yeni ders kitapları üretilmesinde büyük yarar vardır.

- Makalemi sonlandırmadan önce bir noktaya daha değinmek istiyorum. Bu ODTÜ özelinden çok, ülkemizdeki tüm planlama bölümlerini de kapsayan daha genel bir gözlem ve buna yönelik bir öneri olacak. ODTÜ ile başlayan süreçte bugün gelinen noktada ŞBP eğitimi veren üniversite sayısı 15 e yükselmiştir. Bu bölümlerin eğitim programları incelendiğinde, gerek çekirdek derslerin, gerekse uzmanlığa yönelik seçmeli derslerin bölümler arasında büyük ölçüde benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ülkemizde yeterli sayıda genel plancı olduğu göz önüne alındığında, artık her bölümün diğerlerini yinelediği eğitim programından uzaklaşarak, bazı bölümlerin planlamanın belirli alanlarında “mükemmeliyet merkezi” olmak üzere uzmanlaşması yoluna gidilmesi zamanının geldiği ileri sürülebilir. Ancak bu şekilde birbirini yineleyen, bu nedenle de aralarındaki ilişkilerin son derece düşük olduğu eğitim kurumları olmak yerine birbirini tamamlayan bir yapılanmaya gidilebileceği gibi, planlama meslek alanının da genişleyerek tüm toplumbilim ve yaşam alanlarına nüfuz etmesi sağlanabilecek ve mesleğin kendisini sürekli sıvayıp yenileyebildiği bir etkileşim alanı oluşturulabilecektir.

Özetle, ODTÜ ŞBPB deneyimi, kendi denetiminde olan ya da olmayan sınırlamalara ve başarısızlıklara karşın yine de ülkemizde kentsel planlama mesleğinin oluşmasında ve bu meslek alanının sağlam bir bilimsel temel ile etik değerler çerçevesinde gelişmesinde son derece önemli rol oynamış olduğunu göstermektedir.